EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2025 06 02
COM(2025) 268 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI IR EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI

dėl 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (nauja redakcija) taikymo

{SWD(2025) 135 final}

1. ĮVADAS

1.1. Pagrindiniai faktai

2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (nauja redakcija)[1] (toliau – reglamentas) neabejotinai yra ES tarptautinės privatinės teisės pagrindas. Jame nustatytos vienodos taisyklės sprendžiant jurisdikcijos kolizijų klausimus ir nustatytas laisvo teismo sprendimų, autentiškų dokumentų ir teisminių taikos sutarčių judėjimo Europos Sąjungoje standartas, turint galutinį tikslą sudaryti palankesnes sąlygas kreiptis į teismą visose civilinės ir komercinės teisės srityse, nesusijusiose su šeimos, paveldėjimo ir nemokumo teise. Juo panaikintas ir pakeistas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo[2] (reglamentas „Briuselis I“). Reglamentu iš esmės patvirtintos ir sugriežtintos ankstesnio reglamento nuostatos, tačiau taip pat nustatytos atitinkamos naujovės, pavyzdžiui, panaikinta egzekvatūra.

Reglamentas su pakeitimais, padarytais 2014 m.[3], taikomas nuo 2015 m. sausio 10 d. visose valstybėse narėse, taip pat Danijoje[4].

1.2. Šios ataskaitos rengimas ir tikslai

Ši ataskaita parengta vadovaujantis reglamento 79 straipsniu. Ją rengiant pagrindinis informacijos apie reglamento taikymą šaltinis buvo Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT arba Teisingumo Teismas) jurisprudencija[5]. Ataskaitoje taip pat remiamasi tyrimo, kurį Komisija užsakė šiai ataskaitai parengti (toliau – tyrimas)[6], išvadomis. Atliekant šį tyrimą konsultuotasi su valstybėmis narėmis ir atsižvelgta į jų nuomones, taip pat į 2024 m. vasario 28 d. Tarybos civilinių klausimų darbo grupės (bendrieji klausimai) posėdyje Komisijos prašymu tam tikrų valstybių narių pateiktą papildomą informaciją.

Ši ataskaita taip pat parengta remiantis projekto JUDGTRUST[7] išvadomis ir 2023 m. per Europos teisminį tinklą civilinėse ir komercinėse bylose surinkta informacija apie praktinį reglamento taikymą. Galiausiai rengiant šią ataskaitą atsižvelgta į atitinkamą nacionalinių teismų praktiką, jei tokia yra.

Ataskaitos tikslas – pateikti bendrą reglamento taikymo vertinimą, ypatingą dėmesį skiriant sudėtingiausiems jo aspektams ir konkrečiai 79 straipsnyje išvardytiems aspektams. Be to,

---

1 OL L 351, 2012 12 20, p. 1.

2 OL L 12, 2001 1 16, p. 1.

3 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 542/2014, kuriuo dėl taisyklių, taikytinų dėl Bendro patentų teismo ir Beniliukso Teisingumo Teismo, iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1215/2012, OL L163, 2014 5 29, p. 1. Pakeitimu buvo siekiama sudaryti sąlygas įgyvendinti vadinamąjį patentų dokumentų rinkinį, pirma, leidžiant įsigalioti Susitarimui dėl bendro patentų teismo (OL C 175, 2013 6 20, p. 1) ir, antra, užtikrinant šio susitarimo atitiktį Reglamentui ir 1965 m. Beniliukso sutarties protokolui.

4 Danija taiko reglamentą laikydamasi 2005 m. spalio 19 d. Europos bendrijos ir Danijos susitarimo dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo, OL L 299, 2005 11 16, p. 62).

5 Atsižvelgta tik į sprendimus ir generalinių advokatų išvadas, priimtus iki 2025 m. balandžio 1 d.

6 Tyrimą parengė bendrovė „Milieu SRL“, o su juo susipažinti galima ES leidinių biuro svetainėje (europa.eu).

7 Projektą „Reglamentas „Briuselis Ia“. Laisvo teismo sprendimų judėjimo ir abipusio pasitikėjimo Europos Sąjungoje standartas (JUDGTRUST)“, finansuojamą pagal Europos Komisijos teisingumo programą (JUST-AG-2017/JUST-JCOO-AG-2017), įgyvendino T.M.C. *Asser Instituut*, bendradarbiaudamas su Hamburgo universitetu, Antverpeno universitetu ir *Internationaal Juridisch Instituut*. Pagrindines projekto išvadas galima rasti adresu Asser.nl.

joje nagrinėjami keli nauji ir pradedantys kilti klausimai, pavyzdžiui, skaitmenizacija, kolektyvinis teisių gynimas ir sritys, kurioms galėtų būti naudingas dabartinių taisyklių supaprastinimas ir modernizavimas.

Papildoma informacija atrinktais klausimais, įskaitant išsamesnę analizę, ir nuorodos į ESTT jurisprudenciją pateikiamos prie šios ataskaitos pridedamame Komisijos tarnybų darbiniame dokumente.

1.3. Bendra reglamento taikymo apžvalga

Iš esmės sutariama, kad reglamentas yra labai sėkminga priemonė, ir kad jame numatyti patobulinimai, pavyzdžiui, egzekvatūros panaikinimas, sustiprino teisminį bendradarbiavimą civilinėse ir komercinėse bylose, todėl jį palankiai įvertino valstybės narės ir suinteresuotieji subjektai. Manoma, kad apskritai reglamento taisyklės yra aiškios ir paprastos, todėl praktikuojantys specialistai jas labai vertina.

Taip pat plačiai sutariama, kad iš esmės ESTT jurisprudencijoje pateikiamos pakankamos gairės ir pagalba teisminėms institucijoms taikant reglamento taisykles. Tačiau dėl kai kurių konkrečių klausimų kelios valstybės narės laikosi nuomonės, kad reglamento aiškinimas kelia sudėtingų klausimų, ir jos mano, kad teisės aktų leidėjas turėtų pateikti paaiškinimų.

Atsižvelgiant į bendrą pasitenkinimą reglamento veikimu, bet kokie pakeitimai turėtų būti daromi atsižvelgiant į realius praktinius sunkumus ir dėl jų neturėtų būti atlikta gerai veikiančios reglamento sistemos peržiūra. Visų pirma tokiais pakeitimais turėtų būti siekiama dar labiau supaprastinti reglamentą ir sumažinti administracinę naštą, ypač silpnesnėms šalims, pavyzdžiui, vartotojams, arba MVĮ. Be to, sunkumai, kuriuos galima tinkamai išspręsti būsimoje jurisprudencijoje, neturėtų būti įtraukti vykdant teisėkūros procedūros taikymo srities intervenciją.

2. TAIKYMO SRITIS IR APIBRĖŽTYS

2.1. Taikymo sritis (1 straipsnis)

Reglamentas taikomas tarpvalstybinio pobūdžio civilinėse ir komercinėse bylose. Tam tikri dalykai, kurie kitu atveju galėtų būti laikomi civiliniais ar komerciniais, konkrečiai neįtraukti į taikymo sritį. Apskritai nuostatos dėl taikymo srities veikia gerai, tačiau atrodo, kad kai kurie aiškinimo klausimai, visų pirma susiję su tarpvalstybinio poveikio sąvoka arba arbitražo neįtraukimu, kyla nuolatos.

Iš ESTT praktikos ir iš atliekant tyrimą surengtų konsultacijų matyti, kad vertinant reglamento taikymą ypatingą dėmesį reikia skirti tam tikriems klausimams:

- standartui, kuris turėtų būti taikomas sprendžiant, ar klausimas turi tarpvalstybinį poveikį;
- sąvokos „civilinėse ir komercinėse“ apibrėžčiai;
- su nemokumu susijusių reikalavimų (neįtraukta į taikymo sritį) apibrėžimui;
- netaikymui arbitražui[8].

[8] Kiti trys klausimai, išskyrus šį punktą, kuris analizuojamas toliau, išsamiau išdėstyti prie šios ataskaitos pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento I dalyje.

Netaikymas arbitražui

Nuo tada, kai 1968 m. buvo priimta Briuselio konvencija, su arbitražu susiję klausimai nepatenka į reglamento taikymo sritį. Tačiau reglamentu ši išimtis sustiprinta 12 konstatuojamojoje dalyje įterpiant aiškinamąją formuluotę, taip pat 73 straipsnio 2 dalies nuostatą, kuria konkrečiai siekiama išvengti bet kokio dubliavimosi su Konvencija dėl užsienio arbitražo sprendimų pripažinimo ir vykdymo[9] (toliau – Niujorko konvencija).

Sprendime *London Steam-Ship Owners' Mutual Insurance Association* (C-700/20), priimtame 2022 m. pagal reglamentą „Briuselis I“, ESTT nusprendė, kad nesuderinamas teismo sprendimas, priimtas arbitražo sprendimo sąlygomis, gali trukdyti pripažinti kitos valstybės narės teismo sprendimą remiantis reglamento „Briuselis I“ 34 straipsnio 3 dalimi (reglamento 45 straipsnis), tačiau susiejo atsisakymo pagrindo taikymą su sąlyga, kad arbitražo sprendimas galimas tik tuo atveju, jei jo turinys galėjo būti teismo sprendimo, priimto pagal reglamento „Briuselis I“ taisykles, dalykas. Šiomis aplinkybėmis reikėtų pažymėti, kad Teisingumo Teismas šį sprendimą priėmė ne remdamasis užsienio teismo sprendimo nesuderinamumu su arbitražo sprendimu, o remdamasis tik sprendimu, kuriuo patvirtinamas arbitražo sprendimas. Kartu Teisingumo Teismas nusprendė, kad negalima remtis viešosios tvarkos išimtimi remiantis tokiu nesuderinamumu.

Tyrimas atskleidė nevienodą vaizdą. Nors dauguma respondentų nesusidūrė su problemomis dėl šios išimties taikymo, aštuonių valstybių narių nacionalinė teismų praktika rodo, kad arbitražo išimtis taikoma ne tik arbitražo sprendimų pripažinimui ir vykdymui, bet ir teismo sprendimų, kuriais patvirtinami tokie sprendimai, pripažinimui ir vykdymui. Atrodo, kad tokia praktika prieštarauja Teisingumo Teismo sprendimui *London Steam-Ship Owners' Mutual Insurance Association*.

ESTT sprendime taip pat atkreipiamas dėmesys į kitą klausimą, t. y. tai, kad *lis pendens* taisyklė netaikoma dėl arbitražo proceso. Iš tiesų arbitražo sprendimų ar teismo sprendimų, kuriais patvirtinami tokie sprendimai, nesuderinamumo rizika tikriausiai būtų sumažinta arba net panaikinta, jei tokiomis aplinkybėmis reglamente būtų nustatyta aiški pirmenybės taisyklė.

Todėl ateityje atliekant galimą peržiūrą būtų galima toliau nagrinėti, ar reglamente galima išspręsti tam tikras praktines situacijas, pavyzdžiui, aiškiai nustatant *lis pendens* taisyklę, kuri galėtų užkirsti kelią arbitražo sprendimo arba teismo sprendimo, kuriuo patvirtinamas toks sprendimas, ir kito teismo sprendimo nesuderinamumui.

2.2. Apibrėžtys (2 ir 3 straipsniai)

Reglamento 2 straipsnyje pateikiamos kelios apibrėžtys, be kita ko, „teismo sprendimas“, „teisminė taikos sutartis“ arba „autentiškas dokumentas“.

Sąvoka „teismo sprendimas“ reiškia bet kokį tokį teisminės institucijos veiksmą, neatsižvelgiant į tai, kaip tas sprendimas gali būti įvardijamas, kurį priima „valstybės narės teismas“. Reglamente nėra sąvokos „teismas“ apibrėžties.

Kaip reglamento naujovė, 2 straipsnio a punkte aiškiai išplėsta teismo sprendimo apibrėžtis, kad ji apimtų tam tikrų rūšių laikinąsias priemones, įskaitant apsaugos priemones. Tačiau pagal jį tokių priemonių pripažinimui ir vykdymui kitose valstybėse narėse taikomos dvi sąlygos.

[9] 1958 m. birželio 10 d. priimta Konvencija dėl užsienio arbitražo sprendimų pripažinimo ir vykdymo, įsigaliojo 1959 m. birželio 7 d., 330 UNTS 38.

Pirma, jame numatyta, kad laikinosios priemonės taikomos tik tada, kai jas paskiria teismai, pagal šį reglamentą turintys jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės. Tai reiškia, kad nors laikinąsias priemones vis dar gali skirti teismai, pagal nacionalinę teisę turintys jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės, pagal reglamentą tokie sprendimai negali būti pripažįstami ir vykdomi užsienyje.

Antra, šia apibrėžtimi kodifikuojama esama teismų praktika (žr., pavyzdžiui, sprendimą *Denilauler*, 125/79), kad nejudėtų vien *ex parte* priemonės. Todėl laikinosios priemonės gali būti pripažįstamos arba vykdomos tik tuo atveju, jei skolininkui buvo įteiktas šaukimas atvykti į teismą arba prieš vykdymą jam buvo įteiktas sprendimas, kuriame nustatytos priemonės. Atrodo, kad pagal reglamentą užkertant kelią tokių *ex parte* laikinųjų priemonių judėjimui kyla tam tikrų praktinių problemų. Pavyzdžiui, tyrimas parodė, kad AT ir CZ dauguma laikinųjų priemonių yra *ex parte*, todėl reglamentu jų vykdymas neužtikrinamas. Apskritai, nors dabartinėje sistemoje pirmenybė teikiama atsakovo procesinių teisių apsaugai, tai turi įtakos vienam iš pagrindinių laikinųjų priemonių elementui, t. y. galimybei jas greitai ir veiksmingai vykdyti. Pagal dabartinę tvarką kreditorius turi pasirinkti arba netikėtumo poveikį, būdingą procesui *ex parte*, ir priemonių vykdymą tik valstybėje narėje, kurioje jos buvo suteiktos, arba sprendimą, kuris gali judėti, tačiau turi būti grindžiamas išankstiniu skolininko dalyvavimu (taigi ir įspėjimu).

Kitas klausimas susijęs su institucijomis, kurios 3 straipsnyje aiškiai nurodytos kaip „teismas“ reglamento tikslais. ESTT, Sprendime *Pula Parking* (C-551/15) nagrinėdamas klausimą, ar Kroatijos notarai gali būti laikomi teismu pagal reglamentą, atsakė neigiamai ir nurodė, kad pagal ankstesnę jurisprudenciją (*Denilauler*, 125/79) pagrindinė priežastis yra *inter partes* proceso nebuvimas. Reikia atsižvelgti į tai, kad Kroatijos procedūra labai panaši į Vengrijos notarinio mokėjimo įsakymo supaprastintą procedūrą, nurodytą reglamento 3 straipsnio a punkte. Nestebina, taip pat kalbant ir apie vienodą požiūrį, kad dauguma respondentų, manančių, jog teismo sąvoka yra problematiška, buvo iš Kroatijos, ir kad kai kurios valstybės narės nurodė, kad dalinio pakeitimo ar išdėstymo nauja redakcija atveju jos norėtų įtraukti papildomų subjektų į 3 straipsnyje nustatytas išimtis. Didžioji dauguma tyrime dalyvavusių respondentų nematė jokių problemų, susijusių su reglamente pateiktomis apibrėžtimis.

Todėl atliekant galimą būsimą reglamento peržiūrą šis klausimas galėtų būti toliau nagrinėjamas, įskaitant galimybę pateikti sąvokos „teismas“ apibrėžtį ar aprašymą, kuris, viena vertus, padidintų reglamento veiksmingumą ir, kita vertus, galbūt panaikintų poreikį numatyti išimtis. Taip pat reikia toliau apsvarstyti laikinųjų priemonių sąvoką, visų pirma tai, ar reikėtų įtraukti *ex parte* priemones.

3. JURISDIKCIJA

3.1. Galimas jurisdikcijos taisyklių taikymas atsakovams, kurių nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra trečiosiose šalyse

Reglamento II skyriuje nustatytos jurisdikcijos taisyklės taikomos tada, kai atsakovo nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra valstybėje narėje, išskyrus tam tikras konkrečias situacijas (vartotojų sutartis, individualias darbo sutartis, atvejus, kai teismai turi išimtinę jurisdikciją arba kai teismą pasirenka šalys). Dėl bet kokių kitų ginčų, susijusių su atsakovu, kurio nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra ne Sąjungoje, nustatant jurisdikciją taikoma valstybių narių nacionalinė teisė[10].

[10] Žr. reglamento 6 straipsnį.

2010 m. Komisijos pasiūlyme dėl reglamento „Briuselis I“ išdėstymo nauja redakcija[11] (toliau – 2010 m. pasiūlymas) siūlyta išplėsti reglamento taikymo sritį, kad jis būtų taikomas ir ginčuose, kuriuose atsakovų nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra ne Sąjungoje. Teisėkūros proceso metu manyta, kad toks sprendimas būtų tinkamas tam tikrais atvejais, pavyzdžiui, kai viena iš sutarties šalių yra laikoma silpnesne šalimi (pvz., sutartyse su vartotojais arba individualiose darbo sutartyse), tačiau, norint reglamentą taikyti visais atvejais, pageidautina, kad būtų priimtas daugiašalis sprendimas. Tuo metu buvo galima numatyti tokį daugiašalį sprendimą, visų pirma Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijoje.

Tokį sprendimą būtų buvę galima rasti tuo metu vykusiose derybose, po kurių 2019 m. buvo priimta Konvencija dėl užsienio teismų sprendimų civiliniais arba komerciniais klausimais pripažinimo ir vykdymo (toliau – Konvencija dėl teismų sprendimų). Vis dėlto šiame dokumente nėra tiesiogiai numatytas jurisdikcijos nustatymas ir jurisdikcija nurodoma tik netiesiogiai, kaip išankstinė pripažinimo ir vykdymo sąlyga. Šiuo metu Hagos konferencijoje vis dar vyksta darbas jurisdikcijos srityje, tačiau mažai tikėtina, kad šis darbas padės rasti privalomą daugiašalį sprendimą dėl tiesioginio jurisdikcijos nustatymo.

Dėl to, kad reglamente tokių taisyklių nėra, kyla keletas iššūkių[12]. Pirma, kadangi valstybių narių nacionaliniai įstatymai labai skiriasi, dabartinė padėtis lemia tai, kad ES ir ne ES įmonėms bei piliečiams, dalyvaujantiems tarptautiniuose (už ES ribų) sandoriuose, galimybės kreiptis į teismą ir sąlygos yra nevienodos ir priklauso nuo to, kur yra jų gyvenamoji (buveinės) vieta. Nors kai kuriose valstybėse narėse šalys gali pareikšti ieškinius trečiųjų šalių atsakovams rinkdamosi iš daugybės jurisdikcijų, įskaitant kartais pernelyg platų jų spektrą, kitos šalys kitose valstybėse narėse norėdamos pareikšti ieškinį tokioms šalims gali susidurti su labiau ribotu jurisdikcijos spektru[13]. Šį nevienodumą dar labiau sustiprina tai, kad nagrinėjami teismo sprendimai gali būti pripažįstami ir vykdomi visoje Sąjungoje remiantis reglamentu, net jei kilmės teismo jurisdikcija yra pernelyg didelė.

Be to, atrodo, kad tokia padėtis daro neigiamą poveikį bylinėjantis dėl verslo ir žmogaus teisių. Vykdant tokio pobūdžio bylinėjimąsi, aukos[14] dažnai siektų iškelti bylą ir užsienio įmonei, kurios buveinė yra už ES ribų, ir kontroliuojančiajai patronuojančiajai bendrovei, dažnai įsikūrusiai ES. Skirtingose valstybėse narėse taikomos skirtingos taisyklės dėl galimybės nustatyti jurisdikciją trečiosios valstybės patronuojamajai bendrovei patronuojančiosios bendrovės buveinėje. Dėl tokios padėties atsiranda teisinis netikrumas ir vėl sudaromos nevienodos sąlygos ES šalims, šiuo atveju ir ieškovui, ir ES patronuojančiajai bendrovei, kuri yra atsakovė. Galiojančios 8 straipsnio taisyklės, pagal kurias leidžiama koncentruoti procesą vieno iš atsakovų gyvenamojoje (buveinės) vietoje, netaikomos, jei vieno iš jų nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra už ES ribų (žr. Sprendimą *Sapir ir kt.* (C-645/11)). Tai reiškia, kad jei pagal nacionalines taisykles neleidžiama proceso koncentruoti vienoje valstybėje narėje, vienu metu galėtų būti iškeltos dvi bylos: viena – prieš patronuojančiąją bendrovę ES, o kita – prieš patronuojamąją bendrovę trečiojoje šalyje, ir kiltų pavojus, kad būtų priimti nesuderinami sprendimai.

Tyrimas atskleidė, kad jurisdikcijos taisyklės atsakovams, kurių nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra trečiosiose šalyse, taikomos įvairiai. Daugelis respondentų neturėjo

[11] Žr. pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo, 2010 12 14, KOM(2010) 748 *galutinis*.

[12] Kaip patvirtinta atliekant tyrimą vykdytose konsultacijose.

[13] Tai galėtų būti svarbu, pavyzdžiui, tada, kai nuomonės formuotojai, kurių gyvenamoji (buveinės) vieta yra už ES ribų, dalyvauja parduodant produktus ES pirkėjams, tačiau nėra tų produktų pardavėjai.

[14] Nepriklausomai nuo to, ar nukentėjusiojo gyvenamoji (buveinės) vieta yra ES, ar už jos ribų.

nuomonės dėl to, ar tokių taisyklių nebuvimas yra problema. Dauguma valstybių narių nemanė, kad taisyklių nebuvimas yra problema, tačiau kai kurios kritikavo dabartinę padėtį, nes didėja sandorių išlaidos ir apsunkinamos procedūros ieškovams, praktikuojantiems specialistams ir teisminėms institucijoms.

Todėl atliekant galimą būsimą reglamento peržiūrą būtų galima toliau nagrinėti klausimą dėl jurisdikcijos taisyklių išplėtimo, kad jos apimtų ginčus, susijusius su atsakovais, kurių nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra ne Sąjungoje.

3.2. Specialioji jurisdikcija (7–9 straipsniai)

Nenuostabu, kad projekto JUDGTRUST tyrimas ir nacionalinės ataskaitos rodo, kad iš specialiosios jurisdikcijos taisyklių dažniausiai remiamasi 7 straipsniu, 8 straipsnis taikomas retai[15], o literatūroje beveik nėra nurodyta jokios praktikos, susijusios su 9 straipsniu, ir jis ten nėra aptariamas[16].

7 straipsnis ankstesnio išdėstymo nauja redakcija proceso metu buvo pakeistas tik šiek tiek ir nacionaliniai teismai jį toliau plačiai taiko. Dėl to remiantis šiuo straipsniu ESTT buvo pateikta daugiau prašymų priimti prejudicinį sprendimą nei remiantis bet kuria kita reglamento nuostata.

Dauguma valstybių narių pranešė, kad 7 straipsnio taikymas nekelia problemų. Remiantis tyrimu, nebuvo pranešta apie 7 straipsnio 3–7 dalių taikymo problemas[17], nes jos ir toliau praktikoje retai taikomos. Tačiau tai, kad daugybė nacionalinių teismų kreipiasi į ESTT, kaip patvirtina kelių valstybių narių atsakymai, atskleidžia keletą svarbių klausimų, susijusių su 7 straipsnio 1 ir 2 dalimis:

- vis plačiau aiškinama sąvokos „bylose, kylančiose iš sutarčių“ taikymo sritis;
- sutartinių įsipareigojimų vykdymo vietos nustatymas;
- žalos vietos nustatymas vien finansinių nuostolių atveju;
- mozaikos principo taikymas tais atvejais, kai pažeidžiamos teisės į privatumą.

3.2.1. 7 straipsnio 1 dalis

7 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta specialiosios jurisdikcijos taisyklė ginčuose, susijusiuose su sutartinėmis prievolėmis. Tačiau jame nepateikta bylų, kylančių iš sutarčių, apibrėžtis ir nepateikiama jokių jų požymių.

Neseniai priimtuose ESTT sprendimuose, pavyzdžiui, *flightright GmbH* (sujungtos bylos C-274/16, C-447/16 ir C-448/16) ir *Feniks* (C-337/17), sąvoka „bylos, kylančios iš sutarčių“ aiškinama plačiai. Ši sąvoka taikoma ieškiniams, kurie gali būti susiję su sutartimi, net jei bylos šalys nesudarė sutarties[18], jeigu sutartis yra ginčijama ar negaliojanti arba jeigu sutartis sudaryta tarp kitų šalių nei bylos šalys.

Tyrimas ir nacionalinių teismų kreipimasis į ESTT rodo, kad platus sąvokos „bylos, kylančios iš sutarčių“ aiškinimas kai kuriais atvejais gali kelti praktinių sunkumų, ypač kai toks

[15] Tačiau verta pažymėti, kad pastaruoju metu kreipiantis į ESTT dėl kartelių bylų vis dažniau taikoma 8 straipsnio 1 dalis. Išsami 8 straipsnio 1 dalies taikymo analizė pateikiama prie šios ataskaitos pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento I dalyje.

[16] Dėl šios priežasties šioje ataskaitoje nenagrinėjamas 9 straipsnio taikymas.

[17] Išskyrus akademines diskusijas dėl 7 straipsnio 4 ir 5 dalių keliose valstybėse narėse.

[18] Pavyzdžiui, kai keleivis prašo skrydį vykdančio vežėjo sumokėti kompensaciją už atidėtą skrydį, nepaisant to, kad sutartis buvo sudaryta su kitu vežėju.

aiškinimas skiriasi nuo panašių nacionalinių sąvokų aiškinimo arba laikoma, kad jį sunku suderinti su artumo ir nuspėjamumo principais, kuriais grindžiama 7 straipsnio 1 dalis. Šiuo klausimu teigiama, kad platus sąvokos „bylos, kylančios iš sutarčių“ aiškinimas gali lemti didelį teisinį netikrumą tretiesiems asmenims, kuriems byla gali būti iškelta sutarties, apie kurią jie nežino, vykdymo vietoje. Ši problema ypač aktuali reikalavimams, grindžiamiems *actio pauliana*, kurie pagal Sprendimą *Feniks* (C-337/17) taip pat laikomi bylomis, kylančiomis iš sutarčių.

Kai nacionalinis teismas nustato, kad situacija patenka į 7 straipsnio 1 dalies taikymo sritį, t. y. yra byla, kylanti iš sutarties, jis turi nustatyti sutartinės prievolės įvykdymo vietą. Atrodo, kad tai sudėtinga dėl to, kad ESTT konkrečiose bylose priimti sprendimai[19] ne visada gali būti taikomi byloms, kurių faktinė aplinka skiriasi, ypač tais atvejais, kai prievolės vykdomos keliose vykdymo vietose, vykdomos kelios prievolės arba kai kalbama apie sutartis, nesusijusias su jokiu fiziniu prekių perdavimu, kurios tampa vis svarbesnės skaitmeninėje ekonomikoje (pvz., skaitmeninių paslaugų ar skaitmeninio turinio, įskaitant duomenis, teikimo sutartys). Pastarąjį aspektą iliustruoja neseniai priimtas Sprendimas *VariusSystems* (C-526/23), kuriame turėjo būti nustatyta sutarties, pagal kurią Austrijoje įsisteigusi ieškovė sukūrė ir tiekė Vokietijoje įsisteigusiai atsakovei programinę įrangą, skirtą COVID-19 testams analizuoti ir naudoti Vokietijos tyrimų centruose, vykdymo vieta. Šioje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas abejojo, ar paslaugų teikimo vieta yra Austrijoje, kur vykdoma programinės įrangos intelektinė kūryba (programavimas) ir yra įsteigta įmonė, ar Vokietijoje, kur programinė įranga pasiekia klientą ir yra jam prieinama bei jo naudojama.

Kalbant apie vykdymo vietos nustatymą bylose, susijusiose su keliomis vykdymo vietomis, tai, kad nacionaliniai teismai ir toliau kreipiasi į ESTT dėl 7 straipsnio 1 dalies taikymo gairių kiekvieną kartą, kai situacija pagrindinėje byloje skiriasi nuo tų, kurias anksčiau nagrinėjo ESTT, rodo, kad gali prireikti bendresnių gairių, juo labiau kad 7 straipsnio 1 dalies taisyklė reglamentuoja ne tik tarptautinę, bet ir teritorinę jurisdikciją valstybėje narėje[2021].

Galiausiai, kalbant apie vykdymo vietos nustatymą, tyrime atskleidžiama, kad kai kurios valstybės narės reiškia susirūpinimą dėl to, kad 7 straipsnio 1 dalies struktūra joms atrodo sudėtinga. 7 straipsnio 1 dalies b punkte numatyta savarankiška dviejų rūšių sutarčių (pardavimo ir paslaugų) vykdymo vietos sąvoka, o 7 straipsnio 1 dalies c punkte naudojama retai taikoma *Tessili* formuluotė kitų rūšių sutartims, nors ši formuluotė laikoma ypač sudėtinga ir praktiškai netinkama. Kaip ir Sprendime *Tessili* (12/76), nacionaliniai teismai, siekdami nustatyti vykdymo vietą, turi remtis taikytina nacionaline teise, jei šalys šiuo klausimu nesusitarė. Tai reiškia, kad jau jurisdikcijos vertinimo etape nacionaliniai teismai turi atlikti iš kelių veiksmų sudarytą užduotį: pirmiausia teismai turi nustatyti, kas yra „atitinkama prievolė“, antra, jie turi nustatyti taikytiną materialinę teisę pagal kolizines normas, ir tik tada jie gali taikyti šią nacionalinę materialinę teisę, kad nustatytų vykdymo vietą.

Atliekant būsimą reglamento peržiūrą būtų galima išnagrinėti galimybes supaprastinti vykdymo vietos nustatymo taisykles pagal 7 straipsnio 1 dalį.

---

[19] Šiuo klausimu žr. 2007 m. gegužės 3 d. Sprendimą *Color Drack*, C-386/05, ECLI:EU:C:2007:262, 2009 m. liepos 9 d. Sprendimą *Rehder*, C-204/98, ECLI:EU:C:2009:439, 2010 m. kovo 11 d. Sprendimą *Wood Floor Solutions Andreas Domberger GmbH/Silva Trade SA*, C-19/09, ECLI:EU:C:2010:137.

[20] Su panašiais klausimais, susijusiais su 7 straipsnio 2 dalies taikymu tais atvejais, kai žala padaroma keliose vietose, susidūrė neseniai kreipęsis Nyderlandų teismas (*Apple*, C-34/24).

[21] Remiantis tyrimu, tokiais atvejais (ir apskritai visais atvejais, kai sunku nustatyti vykdymo vietą) kai kurie mokslininkai siūlo, kad 7 straipsnio 1 dalies negalėtų taikyti ieškovai. Be to, jie siūlo, laikantis įvairių sąlygų, pakeisti 7 straipsnio 1 dalyje nurodytą kriterijų ieškovo gyvenamąja (buveinės) vieta.

3.2.2. 7 straipsnio 2 dalis

7 straipsnio 1 dalis susijusi su sutartinėmis prievolėmis, o 7 straipsnio 2 dalyje nustatytos specialios jurisdikcijos taisyklės pažeidimams. Autonomiškas sąvokos „pažeidimų“ aiškinimas sukėlė tam tikrų sunkumų[22], tačiau 7 straipsnio 1 ir 2 dalių atskyrimas praktiškai nesukėlė didelių problemų, iš dalies dėl neseniai ESTT pateiktų išsamių gairių Sprendime *Wikingerhof* (C-59/19)[23].

Žalos vietos nustatymas vien finansinių nuostolių atveju ir mozaikos principo išlaikymas tais atvejais, kai pažeidžiamos asmeninės teisės, atrodo problemiškiausi 7 straipsnio 2 dalies taikymo aspektai.

- *Vien tik finansinių nuostolių vietos nustatymas*

Kalbant apie vien finansinės žalos vietos nustatymą, ESTT turi nemažą jurisprudenciją, kuria vis dėlto ne visada galima užtikrinti norimą teisinio tikrumo lygį. Atrodo, kad sprendimuose *Kolassa* (C-375/13) ir *Universal Music* (C-12/15)[24] nebuvo pateikta išsamių gairių, todėl nacionaliniai teismai ir toliau prašė paaiškinti 7 straipsnio 2 dalį.

Iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad vien investicinės sąskaitos buvimo vietos negalima laikyti pakankama, kad būtų galima nustatyti tik finansinių nuostolių atsiradimo vietą. Be to, kol kas nėra jokio aiškaus ir visais atžvilgiais nuoseklaus požiūrio į konkrečias aplinkybes, kurios turi būti susiklosčiusios nustatant teismo jurisdikciją bylose, susijusiose su žalos atsiradimo vieta. Tai matyti iš Sprendimo *Kronhofer* (C-168/02), kuriame ESTT nusprendė, kad nei ieškovo gyvenamosios (buveinės) vietos, nei pagrindinės jo turto buvimo vietos negalima laikyti jurisdikciją suteikiančiu veiksniu, jei atitinkama investicinė sąskaita yra kitoje jurisdikcijoje, tačiau nenurodė, kokio veiksnio tam pakaktų.

Neseniai priimtame ESTT sprendime *VEB* (C-709/19) ESTT rėmėsi vadinamąja rinkos, kurioje patirta žala, buvimo vieta ir nusprendė, kad tarptautinę jurisdikciją turi tik tos valstybės narės, kurioje biržinė bendrovė turi vykdyti savo įstatymų nustatytas ataskaitų teikimo prievoles, teismai, ir atmetė akcininkų, patyrusių finansinių nuostolių savo investicinėse sąskaitose, nuolatinę gyvenamąją (buveinės) vietą kaip lemiamą veiksnį

[22] Kelios valstybės narės pranešė, kad, jų nuomone, šis autonomiškas aiškinimas yra sudėtingas, nenuoseklus ir yra teisinio netikrumo šaltinis. Pavyzdžiui, Sprendime *Brogsitter* (C-548/12) ESTT nusprendė, kad nagrinėjamas civilinės atsakomybės ieškinys turi būti laikomas „byla, kylančia iš sutarties“, nepaisant to, kad pagal nacionalinę teisę jis laikomas delikto pobūdžio. Be to, pagal ESTT jurisprudenciją viena sąvoka, patenkanti į reglamento „Roma II“ taikymo sritį (*culpa in contrahendo*), patenka į reglamento 7 straipsnio 2 dalies taikymo sritį, o kita (nepagrįstas praturtėjimas) – ne.

[23] Šio sprendimo 32 ir 33 punktuose ESTT nustatė, kad byla yra kylanti iš sutarties, jeigu, siekiant nustatyti elgesio, kuriuo ieškovas kaltina atsakovą, teisėtumą ar, priešingai, neteisėtumą, neišvengiamai reikia išaiškinti juos siejančią sutartį. Taip yra, be kita ko, tuo atveju, kai byla grindžiama sutarties sąlygomis arba dėl šios sutarties taikytinomis teisės normomis. Tačiau kai ieškovas remiasi civilinės teisės pažeidimų, delikto arba kvazidelikto atsakomybės taisyklėmis, t. y. įstatyme nustatytos prievolės pažeidimu, ir kai neatrodo būtina išnagrinėti su atsakovu sudarytos sutarties turinį, siekiant įvertinti, ar elgesys, kuriuo kaltinamas atsakovas, yra teisėtas ar neteisėtas, nes ši pareiga taikoma atsakovui nepriklausomai nuo šios sutarties, ieškinio pagrindas yra civilinės teisės pažeidimas, deliktas arba kvazideliktas, kaip tai suprantama pagal reglamento 7 straipsnio 2 punktą.

[24] Tiek Sprendime *Kolassa*, tiek Sprendime *Universal Music* šalis, kuri patyrė tik finansinių nuostolių dėl nepalankios sutarties, ne pagal sutartį reikalavo žalos atlyginimo iš trečiosios šalies, kuri nebuvo sutarties šalis, tačiau buvo atsakinga už nepalankią sutartį ir dėl jos atsirandančią žalą. Sprendime *Kolassa* ESTT nusprendė, kad valstybės narės, kurioje yra investuotojo gyvenamoji (buveinės) vieta ir kurioje yra banko sąskaita, kurioje patirta žala, teismai turi jurisdikciją nagrinėti tarpvalstybinius nesutartinius ieškinius dėl vien tik finansinių nuostolių. Sprendime *Universal Music* ESTT nustatė, kad nepakanka atsižvelgti tik į banko sąskaitos, kurioje tiesiogiai patirta finansinė žala, vietą.

nustatant nuostolių atsiradimo vietą. Vis dėlto nėra visiškai aišku, ar nacionaliniai teismai, nustatydami vien tik finansinių nuostolių vietą, turi atsižvelgti į šiuos du kriterijus.

Neaiškumas dėl kriterijų, į kuriuos turi atsižvelgti nacionaliniai teismai, nustatydami vien tik finansinių nuostolių vietą tarptautinės ir teritorinės jurisdikcijos tikslais, ir tai, kad ESTT jurisprudencija šiuo klausimu nėra aiški, yra nepageidaujama padėtis ir dėl jos kyla rizika, kad reglamento 7 straipsnio 2 dalis bus taikoma nevienodai. Dėl šios priežasties buvo pasiūlyta neleisti rinktis iš vietos, kurioje įvyko žalą sukėlęs įvykis, ir vietos, kurioje atsirado žala, tais atvejais, kai patiriama vien tik finansinė žala, ir jurisdikciją suteikti tik žalą sukėlusio įvykio vietos teismams (*locus delicti commissi*)[25]. Vis dėlto šiomis aplinkybėmis reikėtų nepamiršti, kad pagal reglamentą „Roma II“[26] nustatant taikytiną teisę leidžiama nustatyti tik tą šalį, kurioje patiriama žala.

- *Asmeninių teisių pažeidimas*

Kalbant apie asmeninių teisių apsaugą, pagrindiniai ginčai susiję su vietos, kurioje leidiniams padaroma žala, kriterijaus taikymu ir vadinamojo mozaikos principo, kuris pirmą kartą buvo nustatytas Sprendime *Shevill* (C-68/93) popieriniams leidiniams, o vėliau išplėstas internetiniams leidiniams, taikymu. Sprendime *Shevill* ESTT nusprendė, kad pagal reglamento 7 straipsnio 2 dalį žalos atsiradimo vietos jurisdikcija priskiriama kiekvienos valstybės narės, kurioje buvo platinamas leidinys ir kurioje nukentėjusysis arba nukentėjusioji teigia patyręs (-usi) žalą savo reputacijai, teismams, bet tik dėl toje valstybėje padarytos žalos, o ne dėl pasaulinės žalos[27]. Sprendime *eDate* (C-509/09 ir C-161/10) mozaikos principas buvo išplėstas įtraukiant asmeninių teisių pažeidimus internete. Tačiau internetinio turinio atveju buvo laikoma, kad nukentėjusiojo interesų centro vietos teismai[28] turi jurisdikciją nagrinėti visą žalą[29]. Internetinio ir neinternetinio turinio atskyrimą būtų galima kritikuoti dėl to, kad praktiškai tai būtų sunku taikyti, nes dauguma laikraščių yra prieinami ir spausdinti (neinternetiniai), ir internete[30].

Remiantis tyrimu ir projekto JUDGTRUST išvadomis, ESTT praktiką dėl asmeninių teisių pažeidimo kritikavo mokslininkai, kai kurie generaliniai advokatai ir praktikuojantys specialistai. Kritikai teigia, kad vien teises pažeidžiančio turinio prieinamumo nepakanka, kad būtų galima nustatyti jurisdikciją pagal žalos atsiradimo vietą, ir kad taikant mozaikos principą daugėja forumų, kurie neatitinka nė vienos šalies teisėto intereso ir prieštarauja nuspėjamumo ir tinkamo teisingumo vykdymo tikslams[31].

---

[25] Žr. 2020 m. gruodžio 17 d. generalinio advokato M. Sánchez-Bordona išvados byloje *VEB* 33 punktą.

[26] 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma II“).

[27] Tos žalos galima reikalauti tik valstybėje narėje, kurioje yra atsakovo nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta (4 straipsnis) arba kurioje įvyko žalą sukėlęs įvykis (7 straipsnio 2 dalis).

[28] Konkrečiau suprantama kaip vieta, kurioje atitinkamas asmuo iš savo reputacijos gauna svarbiausią ekonominę, politinę, socialinę ar net tiesiog santykių naudą.

[29] Tai patvirtinta sprendimuose *Bolagsupplysningen* (C-194/16), *Mittelbayerischer Verlag* (C-800/19) ir *Gtflix Tv v DR* (C-251/20), kuriose taip pat patvirtinta tai, kad visų kitų valstybių narių, kuriose informacija buvo prieinama, teismai yra kompetentingi priimti sprendimą tik dėl toje valstybėje narėje patirtos žalos. ESTT taip pat paaiškino, kad tik teismai, turintys jurisdikciją visos žalos atžvilgiu, turi kompetenciją priimti sprendimą dėl prašymų pašalinti ir ištaisyti tariamai menkinantį turinį, nes tie prašymai nėra paskirstomi valstybėms narėms pagal žalos dydį.

[30] Todėl reikalaujama, kad teismai atliktų sudėtingą užduotį interesų centre nustatyti, kuri žala padaryta internete (ieškiniai dėl žalos atlyginimo gali būti teikiami visame pasaulyje) arba ne internete (ieškiniai dėl žalos atlyginimo gali būti teikiami tik vienoje valstybėje narėje).

[31] Savo ruožtu dauguma valstybių narių prašo, kad ESTT arba teisės aktų leidėjas pateiktų gaires dėl praktinio žalos dydžio nustatymo, nuolatinės gyvenamosios (buveinės) vietos ir interesų centro atskyrimo.

Ši kritika ypač svarbi atsižvelgiant į strateginių ieškinių dėl visuomenės dalyvavimo (SLAPP) reiškinį, su kuriuo siekiama kovoti neseniai priimta Kovos su SLAPP direktyva[32]. SLAPP yra piktnaudžiavimas teismo procesu, nes jų tikslas yra ne iš tikrųjų pasinaudoti teise kreiptis į teismą, o įbauginti atsakovą. Šis procesas gali būti grindžiamas įvairiais pagrindais, o dažniausi yra kaltinimai garbės ir orumo įžeidimu ar kitų privatumo teisių pažeidimu. Ieškiniai dėl garbės ir orumo įžeidimo, kuriais reikalaujama atlyginti žalą arba nustatyti draudimus, dažnai nukreipti prieš žurnalistus ir gali būti sąmoningai naudojami siekiant užkirsti kelią kritikai arba trukdyti žiniasklaidai atlikti savo, kaip prižiūrėtojos, vaidmenį. Tokį teisminį priekabiavimą galima palengvinti taikant mozaikos metodą, dėl kurio atsiranda daugelis jurisdikcijų, į kurias ieškovas gali kreiptis, be kita ko, lygiagrečiai, siekdamas išnaudoti atsakovo išteklius. Dėl šios priežasties derybose dėl Kovos su SLAPP direktyvos Komisija, pateikdama deklaraciją, įsipareigojo toliau nagrinėti šį klausimą būsimos reglamento peržiūros kontekste.

Apibendrinant, nors 7 straipsnis iš esmės veikia gerai, daugelis nacionalinių teismų kreipimųsi į ESTT, patvirtinti ir valstybių narių atsakymuose, pabrėžia 7 straipsnio 1 ir 2 dalių taikymo problemas. Kalbant apie 7 straipsnio 1 dalį, pagrindiniai klausimai yra platus sąvokos „bylose, kylančiose iš sutarčių“ aiškinimas ir vykdymo vietos nustatymas. Kalbant apie 7 straipsnio 2 dalį, diskusijose daugiausia dėmesio skiriama sunkumams, susijusiems su žalos vietos nustatymu vien finansinių nuostolių atvejais, taip pat tolesniam mozaikos principo aktualumui tais atvejais, kai pažeidžiamos teisės į privatumą. Todėl ateityje peržiūrint reglamentą būtų galima apsvarstyti būdus, kaip supaprastinti ir modernizuoti 7 straipsnio 1 ir 2 dalis.

3.3. Vartojimo sutarčių apsauginė jurisdikcija[33] (17–19 straipsniai)

Reglamento 10–23 straipsniuose nustatytos jurisdikcijos taisyklės, kuriomis siekiama apsaugoti silpnesnės šalies procesinę padėtį ginčuose, susijusiuose su draudimo, vartojimo ir darbo santykių klausimais.

Palyginti su ankstesnėmis nuostatomis, reglamentu ši apsauga dar labiau sustiprinta. Esminiu pakeitimu, padarytu 6 straipsnio 1 dalyje išplėtus taikymo asmenims sritį ir dėl to pakeitus 18 straipsnio 1 dalį ir 21 straipsnio 2 dalį, sudarytos sąlygos vartotojams, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta yra valstybėje narėje, ir darbuotojams sprendžiant ginčus su komercinės veiklos subjektais ir darbdaviais, kurių nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra už ES ribų, naudotis apsauginės jurisdikcijos taisyklėmis. Be to, pakeitus 20 straipsnio 1 dalį darbuotojai gali pareikšti reikalavimus keliems darbdaviams pagal 8 straipsnio 1 dalį, o tai pakeitė anksčiau Sprendime *Glaxosmithkline* (C-462/06) išdėstytą poziciją[34].

Vartotojų sutartims taikomomis apsauginės jurisdikcijos taisyklėmis vartotojams dėl vartojimo sutarčių suteikiama galimybė rinktis tarp *forum rei* ir *forum actoris*, kaip apibrėžta

[32] 2024 m. balandžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/1069 dėl asmenų, užsiimančių visuomenės dalyvavimo veikla, apsaugos nuo akivaizdžiai nepagrįstų ieškinių ar piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų (Strateginiai ieškiniai dėl visuomenės dalyvavimo), OL L, 2024/1069, 2024 4 16.

[33] Praktiškai dauguma klausimų kilo dėl jurisdikcijos taisyklių taikymo vartojimo sutartims. Dėl šios priežasties šių taisyklių taikymo analizė įtraukta į pagrindinį ataskaitos tekstą. Jurisdikcijos taisyklių taikymo draudimo bylose ir individualiose darbo sutartyse analizė pateikiama prie šios ataskaitos pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento I dalyje.

[34] Be to, po ESTT sprendimo *ČPP Vienna Insurance Group* (C-111/09) 26 straipsnio 2 dalyje buvo nustatyta nauja taisyklė dėl tylaus susitarimo dėl jurisdikcijos: dabar teismas, į kurį kreiptasi, privalo užtikrinti, kad silpnesnė šalis (atsakovė) būtų informuota apie teisę pareikšti prieštaravimą dėl jurisdikcijos nebuvimo ir apie to nepadarymo pasekmes.

reglamento 17 straipsnyje. Kita vertus, pagal 18 straipsnio 2 dalį galimybė pareikšti ieškinį vartotojams suteikiama tik jų nuolatinės gyvenamosios vietos teismuose.

Remiantis projekto JUDGTRUST nacionalinėmis ataskaitomis, dauguma valstybių narių mano, kad reglamente nustatytomis taisyklėmis užtikrinamas pakankamas vartotojų apsaugos lygis, nors kai kuriose valstybėse narėse mokslininkai mano, kad šis lygis turėtų būti dar labiau padidintas, pavyzdžiui, išplečiant 17–19 straipsnių taikymo sritį į ją įtraukiant ieškinius dėl civilinės teisės pažeidimų, kurie būtų platesnio pobūdžio už ieškinius, neatsiejamai susijusius su atsakomybe pagal sutartį, kurią vartotojas faktiškai sudarė su pardavėju ar tiekėju.

Didžiausi sunkumai, susiję su apsauginės jurisdikcijos taisyklių taikymu vartotojų sutartims, yra susiję su:

- sąvoka „vartotojas“;
- sąvoka „komercinės veiklos susiejimas“;
- vežimo sutarčių neįtraukimu į 17 straipsnio 3 dalį;
- jurisdikcijos taisyklių netaikymu kolektyvinio teisių gynimo ieškiniams[35].

a) Sąvoka „vartotojas“ ir vartotojo nuolatinės gyvenamosios (buveinės) vietos pakeitimo pasekmės

Tyrime pabrėžiami sunkumai, susiję su asmens laikymu vartotoju.

Paprastai ESTT sąvoką „vartotojas“ aiškina siaurai ir ją apibrėžia priešingai nei „ekonominės veiklos vykdytojas“ (profesionalas)[36]. Vis dėlto atrodo, kad kai kuriais atvejais ESTT taikė šiek tiek platesnį aiškinimą. Pavyzdžiui, Sprendime *Petruchová* (C-218/18) ESTT dėl investicijų internetu padarė išvadą, kad vien tik finansinė patirtis neužkerta kelio vartotojo statusui. Panašiai Sprendime *Personal Exchange International* (C-774/19) internetinio pokerio žaidėjas buvo laikomas vartotoju, nepaisant to, kad žaidžia daug valandų per dieną ir dažnai laimi, kol jis oficialiai nepranešė vykdantis tokią veiklą ir nesiūlo jos trečiosioms šalims kaip mokamos paslaugos. Sprendime *Schrems* (C-498/16) ESTT nusprendė, kad „Facebook“ paskyros naudojimo pakeitimas iš išimtinai asmeninės paskyros į iš dalies profesionalią paskyrą nereiškia, kad prarandamas vartotojo statusas, kaip tai suprantama pagal reglamentą, su sąlyga, kad daugiausia neprofesionalus naudojimasis šiomis paslaugomis, dėl kurių ieškovas iš pradžių sudarė sutartį, vėliau netapo daugiausia profesionaliu. Konkrečiai kalbant, Teisingumo Teismas nusprendė, kad paskyros naudojimas knygų leidybos, dėstymo, interneto svetainių eksploatavimo, lėšų rinkimo ir daugelio vartotojų reikalavimų perleidimo, siekiant užtikrinti jų vykdymą, veiklai nereiškia, kad privačios „Facebook“ paskyros naudotojas netenka vartotojo statuso.

Priešingai, Sprendime *Wurth Automotive GmbH* (C-177/22) ESTT rėmėsi savo ankstesniu Sprendimu *Gruber* (C-464/01), kad nuspręstų, jog nustatant, ar asmuo gali būti laikomas vartotoju, taip pat galima atsižvelgti į tai, ar asmuo, kuris yra klientas, iš tikrųjų kitos šalies atžvilgiu elgėsi, kaip pastarajai susidarė įspūdis, lyg veiktų verslo tikslais, todėl kita šalis tikrai galėjo nežinoti apie neprofesinį sudaromo sandorio tikslą. Jei taip būtų, specialios jurisdikcijos taisyklės bylose, susijusiose su vartojimo sutartimis, nebūtų taikomos, nepaisant objektyvaus vartojimo sutarties buvimo.

b) Sąvoka „komercinės veiklos susiejimas“

[35] Šis klausimas aptariamas ataskaitos 6.1 punkte.

[36] Šiuo klausimu žr. Sprendimo *Schrems* (C-498/16) 29 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją.

Sprendimuose *Pammer* (C-585/08) ir *Hotel Alpenhof* (C-144/09) ESTT nusprendė, kad tarp veiksnių, kuriais remiantis nustatoma, ar veikla yra susieta su valstybe nare, kurioje yra vartotojo nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta, yra visos aiškios ketinimo skatinti tos valstybės vartotojų įpročius išraiškos ir gana išsamus aplinkybių, į kurias šiuo tikslu galima atsižvelgti, sąrašas[37]. Tarp šių aplinkybių yra ir nagrinėjamos veiklos tarptautinis pobūdis, kaip antai tam tikra turizmo veikla; telefono numerių su tarptautiniu kodu pateikimas; ne valstybės narės, kurioje įsisteigęs prekiautojas, aukščiausio lygio domeno vardo naudojimas, pavyzdžiui, „.de“, arba neutralių aukščiausio lygio domenų vardų naudojimas, pvz., „.com“ arba „.eu“; maršrutų iš vienos ar kelių kitų valstybių narių į vietą, kurioje teikiama paslauga, aprašymas ir tarptautinės klientų bazės, kurią sudaro klientai, kurių nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra įvairiose valstybėse narėse, paminėjimas, visų pirma pateikiant tokių klientų parengtą informaciją[38].

Vis dėlto nacionaliniai teismai toliau teikė klausimus dėl prejudicinių sprendimų įvairiose bylose, susijusiose su paslaugų ir produktų siūlymu internete[39], o tai rodo, kad reikalavimo susieti komercinę veiklą, kaip tai suprantama pagal reglamento 17 straipsnio 1 dalies c punktą, aiškinimas ir taikymas tebėra sudėtingas skaitmeniniame kontekste.

c) Vežimo sutarčių neįtraukimas į 17 straipsnio 3 dalį

Reglamento taisyklės, reglamentuojančios jurisdikciją vartojimo sutarčių atžvilgiu, taikomos visų rūšių sutartims. Vienintelė išimtis numatyta 17 straipsnio 3 dalyje, susijusioje su vežimo sutartimis, išskyrus sutartis, kuriose už fiksuotą kainą numatyta kelionė ir nakvynė.

Nors pagrindinės tokio netaikymo priežastys nepasikeitė, t. y. toliau taikomos tarptautinėse konvencijose ir kituose ES dokumentuose dėl transporto nustatytos specialios sektorių taisyklės, tyrimas ir nacionalinės ataskaitos rodo, kad daugelis valstybių narių mano, jog išimtis yra nepagrįsta, ir ragina ją išbraukti. Kai kurios valstybės narės teigia, kad ši išimtis riboja vartotojų teisę kreiptis į teismą ginčuose dėl skrydžių keleivių teisių, visų pirma tais atvejais, kai vartotojo nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta nesutampa su lėktuvo išvykimo ar atvykimo vieta, kuri yra pagal sutarties vykdymo vietą taikomi forumai.

Be to, iš tyrimo matyti, kad dėl nepakankamos transporto sutarčių aprėpties reglamentas valstybėse narėse taikomas nevienodai. Kelios valstybės narės jurisdikciją tokių sutarčių atžvilgiu nustato remdamosi bendrosiomis reglamento taisyklėmis (DE, DK, BG, NL, PT), tarptautinėmis konvencijomis, viršesnėmis už reglamentą, (CY, DE, HU, IT, PT) arba nacionalinėmis taisyklėmis (LT, PT).

Siekiant nuspręsti, ar išimtis reglamente turėtų būti palikta, ar iš jo išbraukta, visų pirma būtina įvertinti, ar kitomis ES priemonėmis arba tarptautiniais susitarimais užtikrinama tinkama vartotojų apsauga tarptautinės jurisdikcijos atžvilgiu.

Apibendrinant galima teigti, kad reglamento apsauginės jurisdikcijos taisyklės iš esmės veikia gerai ir užtikrina patenkinamą vartotojų apsaugos lygį. Tačiau tam tikri vartotojų apsaugos aspektai galėtų būti išsamiau paaiškinti teismų praktikoje arba sustiprinti teisėkūros procedūra priimamu aktu, kuris būtų išsamiau išnagrinėtas atliekant peržiūrą.

---

[37] 80 punktas.

[38] 81 punktas.

[39] Dėl Reglamento Nr. 44/2001 15 straipsnio 1 dalies c punkto žr. sprendimus *Mühlleitner* (C-190/11), *Emrek* (C-218/12) ir *Hobohm* (C-297/14). Dėl naujesnės informacijos žr., pavyzdžiui, prašymą priimti prejudicinį sprendimą byloje *Commerzbank* (C-296/20), susijusį su analogiškos Lugano konvencijos nuostatos aiškinimu; byloje *Länen MCE* (C-104/22), kurioje ši sąvoka aiškinama ES prekių ženklo srityje.

3.4. Išimtinė jurisdikcija (24 straipsnis)

Nuostatos dėl išimtinės jurisdikcijos, kurios turi viršenybę prieš bendrąsias taisykles ir yra privalomos, pateikiamos reglamento II skyriaus 6 skirsnyje, kurį sudaro vienas 24 straipsnis. Išskyrus teismų praktikos Sprendime *GAT* (C-4/03) kodifikavimą 24 straipsnio 4 dalyje, reglamentas šio jurisdikcijos pagrindo papildomai nepakeitė.

Tyrimas rodo, kad valstybės narės nenustatė didelių sunkumų, susijusių su šios jurisdikcijos taikymu, arba pranešė apie ribotą nacionalinę teismų praktiką šiuo klausimu. Pagrindinė kritika susijusi su vieninteliu reglamento pakeitimu, t. y. 24 straipsnio 4 dalies taikymo srities išplėtimu į ją įtraukiant bylas, susijusias su patentų galiojimu, kai klausimas keliamas kaip gynybos argumentas[40].

Kai kurios valstybės narės, kurioms pritarė generalinis advokatas N. Emiliou[41], kritikavo *GAT* teismo praktikos kodifikavimą 24 straipsnio 4 dalyje, nes ji nesuteikia aiškumo dėl to, ar pramoninės nuosavybės teisės pažeidimas patenka į jos taikymo sritį; tai, kad ESTT sprendimas labai konkrečioje (neįprastoje) byloje, susijusioje su ieškiniu, kuriuo bendrovė prašė Vokietijos teismų pripažinti, kad ji *nepažeidė* dviejų Vokietijos bendrovės turimų Prancūzijos patentų (nepripažinimas), taikomas įprastose patentų pažeidimo bylose; tai, kad ji išsiskiria išimtinės jurisdikcijos sistemoje, nes kitos 24 straipsnio taisyklės netaikomos byloms, kuriose nurodyti klausimai keliami tik atsiliepime į ieškinį; tai, kad sudaromos sąlygos piktnaudžiavimui per vadinamuosius torpedinius ieškinius ir trukdyti patento savininkui pasinaudoti teise į veiksmingą teisinę gynybą, taip pat proceso veiksmingumo ir tinkamo teisingumo vykdymo reikalavimui.

Be to, buvo abejojama, ar 24 straipsnis galėtų turėti rikošetinį poveikį (*effet réflexe*) ir ar valstybių narių teismai privalo spręsti į 24 straipsnio taikymo sritį patenkančius ginčus, kurie yra glaudžiai susiję su trečiosiomis valstybėmis. Visų pirma buvo keliamas klausimas, ar 24 straipsniu valstybių narių teismams suteikiama galimybė arba jie įpareigojami nenagrinėti bylos, nors atsakovo nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra valstybėje narėje arba valstybės narės teismas gali pagrįsti savo jurisdikciją kitomis reglamento taisyklėmis tais atvejais, kai patentas yra įregistruotas arba kai nekilnojamasis turtas yra trečiojoje valstybėje, kaip tai daroma kitose valstybėse narėse registruotų patentų arba nekilnojamojo turto atžvilgiu.

Neseniai priimtame ESTT sprendime *BSH Hausgeräte* (C-339/22) pateiktas atsakymas į klausimą, dėl kurio valstybių narių teismai ir mokslininkai anksčiau buvo susiskaldę į dvi priešingas stovyklas. Šiame sprendime ESTT paaiškino, kad 24 straipsnio 4 dalis neturi rikošetinio poveikio[42]. Šią išvadą galima taikyti visam 24 straipsniui.

Be to, Sprendime *BSH Hausgeräte* (C-339/22) ESTT taip pat patikslino savo Sprendimą *GAT*, nurodydamas, kad atsakovo nuolatinės gyvenamosios (buveinės) vietos valstybės narės teismas, į kurį pagal reglamento 4 straipsnio 1 dalį kreiptasi dėl ieškinio, susijusio su kitoje valstybėje narėje išduoto patento pažeidimu, vis dar turi jurisdikciją nagrinėti tą ieškinį, jeigu nagrinėjant šį ieškinį atsakovas, gindamasis, ginčija šio patento galiojimą, o tos kitos valstybės narės teismai turi išimtinę jurisdikciją priimti sprendimą dėl šio galiojimo.

---

[40] Kelios valstybės narės pranešė apie keletą kitų sunkumų, susijusių su 24 straipsnio taikymu: probleminį teisių *in rem* ir teisių *in personam* atskyrimą ir nenuoseklią teismų praktiką šioje srityje.

[41] 2024 m. vasario 22 d. generalinio advokato Emiliou išvada byloje *BSH Hausgeräte*, C-339/22, ECLI:EU:C:2024:159.

[42] Švedijos teismo pateikti klausimai susiję su reglamento 24 straipsnio 4 dalies aiškinimu ir taikymo sritimi ginče dėl patento pažeidimo, kuriame atsakovė teigia, kad atitinkami patentai yra negaliojantys tose šalyse, kuriose pateikti prašymai juos įregistruoti arba jie yra įregistruoti.

Apibendrinant galima teigti, kad taisyklės, kuriomis nustatoma reglamento išimtinė jurisdikcija, paprastai veikia gerai. Vis dėlto atliekant būsimą reglamento peržiūrą būtų galima persvarstyti 24 straipsnio 4 dalies formuluotę, kuria siekiama kodifikuoti *GAT* jurisprudenciją, atsižvelgiant į naujausius pokyčius Sprendime *BSH Hausgeräte*.

4. PRIPAŽINIMAS IR VYKDYMAS

Reglamentu panaikinta būtinybė paskelbti teismo sprendimą vykdytinu (egzekvatūra), kad užsienio teismo sprendimas būtų vykdomas, o šis pokytis pateisinamas remiantis valstybių narių tarpusavio pasitikėjimu vykdant teisingumą. Naujoji sistema gana gerai veikia praktiškai ir teigiamai paveikė teismų išlaidų ir darbo krūvio sumažėjimą[43]. Esama tam tikrų nacionalinių skirtumų, visų pirma susijusių su atsisakymo pripažinti ir vykdyti pagrindų aiškinimu, tačiau tai neturi įtakos bendram geram pripažinimo ir vykdymo sistemos veikimui. Teismas visus metus nuosekliai aiškino šiuos atsisakymo pripažinti ir vykdyti pagrindus, o kelios pagal reglamentą iškeltos bylos šios padėties nekeičia. Apskritai, nors nebuvo pranešta apie konkrečius klausimus, susijusius su (naująja) pripažinimo ir vykdymo sistema, gali prireikti toliau svarstyti kai kuriuos techninius klausimus galimame būsimame peržiūros procese.

Atsisakymo pripažinti sprendimą pagrindų taikymas

Reglamento 45 straipsnyje išvardyti keli pagrindai, dėl kurių gali būti atsisakyta pripažinti ir vykdyti sprendimą. Šie pagrindai yra įvairūs: nuo prieštaravimo valstybės narės, į kurią kreipiamasi, viešajai tvarkai ir tinkamo proceso vykdymo neatvykusio atsakovo atžvilgiu, iki nesuderinamumo su kitais teismo sprendimais.

Dėl viešosios tvarkos sąvokos ne kartą buvo kreiptasi į Teisingumo Teismą. Nors Teisingumo Teismas leidžia aiškinti šią sąvoką nacionaliniams teismams, jis gali peržiūrėti šio taikymo ribas (Sprendimas *Diageo Brands,* C-681/13). Pavyzdžiui, Sprendime *H Limited* (C-568/20) Teisingumo Teismas pakartojo savo suformuotą jurisprudenciją, pagal kurią viešoji tvarka turėtų būti aiškinama siaurai ir ja galima remtis tik tada, jei toje valstybėje narėje priimto sprendimo pripažinimas būtų akivaizdus teisės normos, kuri valstybės narės, į kurią kreipiamasi, teisės sistemoje laikoma esmine, arba teisės, kuri toje teisės sistemoje pripažinta pagrindine, pažeidimas. Naujesniame sprendime (*Real Madrid Club de Fútbol* (C-633/22)) Teismas nusprendė, kad akivaizdus ES pagrindinių teisių chartijoje įtvirtintos pagrindinės teisės pažeidimas gali būti viešosios tvarkos pažeidimas, pateisinantis atsisakymą vykdyti sprendimą. Be to, tame pačiame sprendime Teisingumo Teismas pripažino, kad pagal tarpusavio pasitikėjimo principą reikalaujama, kad visos valstybės narės manytų, jog kitos valstybės narės laikosi Sąjungos teisės, visų pirma joje įtvirtintų pagrindinių teisių.

Nacionaliniu lygmeniu viešąja tvarka retai remiamasi siekiant atsisakyti pripažinti ir vykdyti sprendimą, o tais atvejais, kai ja remiamasi, rezultatas retai sėkmingas[44]. Tai rodo, kad apskritai nacionaliniai teismai vadovaujasi Teisingumo Teismo praktika ir šią sąvoką aiškina siaurai.

45 straipsnio 1 dalies c ir d punktuose nurodyti du atsisakymo pagrindai, susiję su nesuderinamu teismo sprendimu tarp tų pačių šalių valstybėje narėje, į kurią kreipiamasi, (c

[43] Iš tiesų, nors tyrime šios išvados patvirtintos daugelyje valstybių narių, kai kurie respondentai taip pat atkreipė dėmesį į palyginti nedidelį poveikį, daugiausia dėl to, kad vis dar esama atsisakymo pripažinti pagrindų.

[44] Vykdant projektą JUDGTRUST matyti, kad kai kuriose valstybėse narėse (ET, FR, IT, NL) šiuo atsisakymo pagrindu retais atvejais remiamasi. Net jei juo remiamasi dažniau, teismai retai jį taiko atsisakydami pripažinti ir vykdyti sprendimą (BG, PL).

punktas) arba ankstesniu sprendimu tarp tų pačių šalių tuo pačiu pagrindu, priimtu kitoje valstybėje narėje arba trečiojoje valstybėje, (d punktas). Sprendime *London Steam-Ship Owners' Mutual Insurance* (C-700/20) Teisingumo Teismas iškėlė klausimus dėl 29–30 straipsniuose įtvirtintų *lis pendens* taisyklių laikymosi svarbos, kai nesuderinamais sprendimais remiamasi kaip atsisakymo pagrindu priimti sprendimą[45].

Iš tiesų, išskyrus atvejus, kai kilmės teismas turi išimtinę jurisdikciją, reglamente nėra jokio *lis pendens* taisyklių, taikomų pagal 29–30 straipsnius, kontrolės mechanizmo[46]. Priešingai šioms nuostatoms, kurios yra palankios teismui, į kurį kreiptasi pirmiausia, pagal 45 straipsnio 1 dalies d punktą pirmenybė teikiama ankstesniam teismo sprendimui, net jei procesas, kuriame jis priimtas, pradėtas po proceso, kuriame priimtas teismo sprendimas turi būti pripažįstamas ir vykdomas. Kita vertus, 45 straipsnio 1 dalies c punkte nenustatytas joks reikalavimas dėl laiko, tačiau jo taikymo sritis yra platesnė nei *lis pendens* taisyklių.

Todėl, nors atrodo, kad su viešąja tvarka susijęs atsisakymo pagrindas nekelia praktinių sunkumų, atliekant galimą būsimą reglamento peržiūrą būtų galima išsamiau išnagrinėti 45 straipsnio 1 dalies c ir d punktų ir *lis pendens* taisyklių nuoseklumą.

5. SANTYKIS SU KITAIS DOKUMENTAIS (67–74 straipsniai)

Reglamentu nebuvo iš esmės pakeistos jo santykius su kitais ES ar tarptautiniais dokumentais reglamentuojančios taisyklės, išskyrus naujus įrašus, kuriais siekiama sudaryti sąlygas įgyvendinti vadinamąjį patentų dokumentų rinkinį 71a–71d straipsniuose, ir patikslinti reglamento ir Lugano konvencijos[47], Niujorko konvencijos[48] ir iki 2002 m. kovo 1 d. sudarytų trečiosios valstybės ir valstybės narės dvišalių konvencijų ir susitarimų santykį 73 straipsnyje.

Šios taisyklės valstybėse narėse taikomos labai nevienodai. Kadangi Bendras patentų teismas pradėjo veikti tik 2023 m. birželio 1 d., 71a–71d straipsniai dar neturėjo įtakos teismų praktikai nė vienoje iš valstybių narių ar ES teismų lygmeniu. Tačiau daugumoje valstybių narių pastebima, kad nacionaliniai teismai plačiai taiko 71 straipsnį. Tarptautinių konvencijų, dėl kurių įvairiose valstybėse narėse buvo taikomas 71 straipsnis, sąrašas yra gana platus, dažniausiai nurodomos Tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvencija[49] ir kitos transporto srities konvencijos.

Sprendime *TNT Express Netherland* (C-533/08) Teismas nusprendė, kad reglamento „Briuselis I" nuostata, tapačia dabartiniam 71 straipsniui, siekiama suderinti reglamentą su specializuotomis tarptautinėmis konvencijomis. Be to, Teisingumo Teismas nurodė, kad toks koordinavimas turi būti vykdomas nepažeidžiant pagrindinių reglamento principų, visų pirma laisvo teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose judėjimo, jurisdikcijos nuspėjamumo, tinkamo teisingumo vykdymo, vienu metu vykstančių procesų rizikos

[45] Nagrinėta byla buvo susijusi su konkrečia situacija, kai teismo, į kurį kreiptasi vėliau, sprendimas yra arbitražo teismo sprendimas.

[46] Tai tapo aišku sprendime *Liberato*, kurį 2019 m. Teisingumo Teismas priėmė pagal reglamentą „Briuselis I". Šiame sprendime Teisingumo Teismas nurodė, kad net ir pažeidus *lis pendens* taisyklę, teismo, į kurį kreiptasi pirmiausia, valstybės narės teismai negali atsisakyti pripažinti teismo sprendimą vien dėl šios priežasties. Be to, toks pažeidimas akivaizdžiai neprieštarauja valstybės narės, kurioje prašoma pripažinti sprendimą, viešajai tvarkai.

[47] 2007 m. spalio 30 d. Konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo, OL L 339, 2007 12 21, p. 1.

[48] 1958 m. birželio 10 d. priimta Konvencija dėl užsienio arbitražo sprendimų pripažinimo ir vykdymo, įsigaliojusi 1959 m. birželio 7 d., 330 UNTS 38 (Niujorko konvencija).

[49] 1956 m. gegužės 19 d. Ženevoje pasirašyta Tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvencija su pakeitimais, padarytais 1978 m. liepos 5 d. Ženevoje pasirašytu protokolu.

mažinimo ir tarpusavio pasitikėjimo vykdant teisingumą Europos Sąjungoje. Šiame sprendime Teisingumo Teismas nustatė vadinamąjį *TNT* kriterijų, kurį nacionaliniai teismai turėtų taikyti tais atvejais, kai taikomos reglamento ir specialiosios konvencijos taisyklės, patenkančios į šio reglamento 71 straipsnio taikymo sritį, siekiant užtikrinti, kad specializuotų konvencijų taisyklės būtų taikomos tik tais atvejais, kai jos nedaro neigiamo poveikio pagrindiniams principams, kuriais grindžiama Briuselio sistema. ESTT ne kartą pakartojo šiuos principus, paskutinį kartą – Sprendime *Gjensidige* (C-90/22).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje *Gjensidige* (C-90/22) gerai iliustruoja sunkumus, su kuriais susiduria nacionaliniai teismai taikydami reglamento 71 straipsnį. Šie sunkumai visų pirma susiję su TNT testo neapibrėžtumu ir laikomi keliančiais grėsmę vienodam 71 straipsnio taikymui visose valstybėse narėse, ypač dėl to, kad kitos valstybės narės pranešė apie panašius sunkumus.

Apibendrinant, apskritai atrodo, kad reglamento nuostatos, kuriomis reglamentuojamas reglamento ir kitų ES dokumentų bei tarptautinių konvencijų, jei jos taikomos, santykis, veikia gerai ir suteikia reikiamą aiškumą dėl reglamento vietos ES ir tarptautinių dokumentų, kuriais taip pat reglamentuojami tarptautinės jurisdikcijos arba teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo klausimai, sistemoje. Vis dėlto atliekant būsimą peržiūrą būtų galima išnagrinėti galimybę išsamiau paaiškinti 71 straipsnį, atsižvelgiant į ESTT pateiktą išaiškinimą.

6. HORIZONTALIEJI KLAUSIMAI

6.1. Kolektyvinis teisių gynimas

Reglamente nėra konkrečių taisyklių, taikomų masiniams ieškiniams, paprastai ieškiniams, kuriuose ieškovų grupė reikalauja žalos atlyginimo iš vieno ar kelių atsakovų, vadinamiems kolektyviniu teisių gynimu, kaip apibrėžta 2013 m. Europos Komisijos rekomendacijoje[50]. Atstovaujamieji ieškiniai, kuriais siekiama apsaugoti kolektyvinius vartotojų interesus, kaip nustatyta Atstovaujamųjų ieškinių direktyvoje (ES) 2020/1828[51], patenka į pastarojoje rekomendacijoje pateiktą kolektyvinio teisių gynimo apibrėžtį. Buvo iškelta keletas klausimų dėl to, ar yra tinkama bendrąsias jurisdikcijos taisykles taikyti bylose, susijusiose su deliktu arba su vartotojais sudarytomis sutartimis, siekiant veiksmingai nagrinėti kolektyvinio teisių gynimo ieškinius.

ESTT ne kartą nagrinėjo šios rūšies bylas. Sprendime *Henkel* (C-167/00) Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad Briuselio konvencijos 5 straipsnio 3 punktas (reglamento 7 straipsnio 2 dalis) taikomas vartotojų interesams atstovaujančios organizacijos pareikštiems ieškiniams. Tačiau Teisingumo Teismas taip pat laikėsi nuomonės, kad reglamento 4 skirsnyje atskiriems vartotojams numatyta speciali apsauga tokioms organizacijoms netaikoma. Sprendime *Schrems* (C-498/16) Teismas nusprendė, kad tais atvejais, kai reikalavimus vartotojui ieškovui perleido kiti vartotojai, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta yra toje pačioje valstybėje narėje arba kitur (kitoje valstybėje narėje ar net už ES ribų), ieškovas negali remtis savo nuolatinės gyvenamosios vietos jurisdikcija šių perleistų reikalavimų atžvilgiu pagal reglamento 18 straipsnį.

[50] Žr. 2013 m. birželio 11 d. Komisijos rekomendaciją dėl Sąjungos teisės aktuose įtvirtintų teisių pažeidimo atvejais taikytinų valstybių narių įpareigojamųjų ir kompensacinių kolektyvinio teisių gynimo mechanizmų bendrųjų principų (2013/396/ES), OL L 201, 2013 7 26.

[51] 2020 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2020/1828 dėl atstovaujamųjų ieškinių siekiant apsaugoti vartotojų kolektyvinius interesus, kuria panaikinama Direktyva 2009/22/EB (tekstas svarbus EEE), OL L 409, 2020 12 4, p. 1.

Dar dviejuose sprendimuose kolektyvinio teisių gynimo bylose Teismas pateikė papildomų paaiškinimų dėl 7 straipsnio 2 dalies taikymo tokiais atvejais, t. y. kad žalą sukėlusio įvykio vieta turi būti vertinama kiekvieno reikalavimo atveju, neatsižvelgiant į bet kokį vėlesnį priskyrimą ar sujungimą (*CDC Hydrogen Peroxide SA,* C-352/13), arba kad žalos atsiradimo vieta transporto priemonių, kuriose įdiegta suklastota programinė įranga, atveju yra valstybėje narėje, kurioje buvo įsigytos defektų turinčios prekės (*VKI prieš Volkswagen,* C-343/19). 7 straipsnio 2 dalies aiškinimo klausimas šiomis aplinkybėmis taip pat kilo neseniai nagrinėtoje byloje, kuri tuo metu, kai buvo rengiama ši ataskaita, dar nebuvo baigta nagrinėti (*Stichting Right to Consumer Justice / Apple,* C-34/32). Šioje byloje Teisingumo Teismui buvo pateikti keli klausimai dėl vietos, kurioje įvyko žalą sukėlęs įvykis arba kurioje atsirado žala, išaiškinimo nagrinėjant ieškinį dėl žalos atlyginimo už tariamą ES konkurencijos teisės pažeidimą naudojantis interneto platforma, kuri iš esmės prieinama visame pasaulyje. 2025 m. kovo 27 d. pateiktoje išvadoje generalinis advokatas M. Sánchez-Bordona padarė išvadą, kad abiem atvejais pagrindinis siejamasis veiksnys yra naudotojo nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta. Svarbu tai, kad generalinis advokatas laikėsi nuomonės, jog 7 straipsnio 2 dalis neturėtų būti aiškinama kitaip, jeigu ieškinį pareiškia subjektas, pagal nacionalinę teisę turintis teisę pareikšti atstovaujamuosius ieškinius. Galiausiai generalinis advokatas laikėsi nuomonės, kad nacionalinė procesinė taisyklė, pagal kurią teismui leidžiama sujungti toje pačioje valstybėje narėje nagrinėjamas panašias bylas, yra suderinama su 7 straipsnio 2 dalimi.

Visi šiose bylose iškelti klausimai buvo susiję su teismų jurisdikcija, t. y. šiuo metu sudėtingu 7 straipsnio 2 dalies taikymu kolektyviniams ieškiniams dėl to, kad neįmanoma sujungti proceso viename teisme arba nėra galimybės sujungti bylą vieno iš ieškovų (*forum actoris*) nuolatinėje gyvenamojoje (buveinės) vietoje nagrinėjant kolektyvinius vartotojų ieškinius, kai vartotojų nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra toje pačioje valstybėje narėje arba skirtingose valstybėse narėse[52].

Atrodo, kad reglamentas gali sukurti nereikalingą naštą ieškovams teikiant kolektyvinio teisių gynimo ieškinius, nes daugeliu atvejų jie turėtų kreiptis į daugiau nei vieną teismą, kad galėtų pareikšti ieškinį. Tai savo ruožtu gali lemti nesuderinamus sprendimus. Nors reglamento 30 straipsnyje nustatyta susijusių ieškinių taisyklė gali padėti išspręsti šią situaciją, ieškovai vis tiek turi pateikti prašymą skirtinguose teismuose prieš galimą konsolidaciją teisme, į kurį kreiptasi pirmiausia. Tai sukuria papildomą naštą ieškovams, ypač jei jie yra silpnesnės šalys.

Todėl atliekant galimą būsimą reglamento peržiūrą būtų galima išsamiau išnagrinėti šį klausimą, visų pirma tai, ar reglamentu patenkinamai reglamentuojama jurisdikcija kolektyvinių (vartotojų) ieškinių atveju.

6.2. Skaitmenizacijos poveikis reglamentui

Skaitmeninė transformacija prasidėjo gerokai prieš priimant reglamentą, tačiau beprecedenčiu būdu paspartėjo, be kita ko, atsižvelgiant į COVID-19 krizę. Beprecedentis komercinės veiklos pakeitimas iš paprastai vykdomos ne internetu veiklos į internetinę veiklą, įskaitant socialinių tinklų, išmaniųjų įrenginių, kriptovaliutų ir blokų grandinės technologijų naudojimą, taip pat išaugusi darbo per atstumą ir darbo skaitmeninėse platformose paklausa, paspartino skaitmeninę darbo vietų transformaciją Europos Sąjungoje ir už jos ribų. Be to, COVID-19 krizė taip pat išryškino teisminių procedūrų skaitmenizacijos svarbą užtikrinant teisę kreiptis į teismą.

[52] Tyrime nustatytas tas pats labai ribotų konsolidavimo galimybių klausimas.

6.2.1. Turinio skaitmenizacija

Daugėjant skaitmeninių santykių, kurie iš esmės yra beteritoriai, ir vis dažniau naudojant plačiai paplitusias skaitmenines technologijas, nenuostabu, kad taikant reglamentą, kuriuo nustatomos jurisdikcijos taisyklės, tradiciškai grindžiamos geografiniais siejamaisiais veiksniais, kilo daug iššūkių.

Kreipimaisi į ESTT, siekiant gairių dėl reglamento taikymo skaitmeniniam turiniui, gerai iliustruoja šiuos pagrindinius iššūkius. Nacionaliniai teismai susiduria su sunkumais, kai nustato, ar susitarimas dėl jurisdikcijos prorogacijos buvo teisėtai sudarytas internetu (*Tilman,* C-358/21), dėl vykdymo vietos, susijusios su skaitmeninių prekių pristatymu arba internetinių paslaugų teikimu (*VariusSystems*, C-526/23), kur žalą sukėlė programa, kurią galima parsisiųsti visame pasaulyje (*Apple*, C-34/24) ir kt.

Tikėtinas blokų grandinės technologijų naudojimo padidėjimas, intensyvesnė įmonių steigimo skaitmenizacija, dirbtinio intelekto diegimas įvairiuose sektoriuose ir metavisatų kūrimas neabejotinai kels naujų klausimų ir iššūkių. Pavyzdžiui, sandoriuose pagal suteiktą slapyvardį (arba anonimiškai) dalyvaujančios šalys arba dažnai nežinomas blokų grandinės tinklo dalyvių skaičius gali kelti sunkumų taikant pačią pagrindinę atsakovo nuolatinės gyvenamosios (buveinės) vietos taisyklę.

Tačiau kol kas sunkumai, su kuriais susiduria nacionaliniai teismai, taikydami reglamentą skaitmeniniame kontekste, nesiskiria nuo sunkumų, kylančių neskaitmeniniame kontekste. Pavyzdžiui, kreipimųsi, kuriais prašoma pateikti gaires dėl internetinės sutarties vykdymo vietos nustatymo Reglamento 7 straipsnio tikslais, skaičius nėra didesnis nei atvejų, susijusių su neinternetinėmis sutartimis. Be to, kaip ir dėl reglamento taikymo ne skaitmeninėje srityje, ESTT pateikė naudingų gairių dėl reglamento taisyklių taikymo skaitmeniniam turiniui.

Apibendrinant, šiame etape nei ESTT pateikti klausimai, nei jų sprendimai, nei riboti nacionaliniu lygmeniu surinkti duomenys[53] neleidžia daryti tvirtų išvadų dėl dabartinių reglamento taisyklių tinkamumo nuolat augančioje skaitmeninėje aplinkoje.

6.2.2. Teisminių procedūrų skaitmenizacija

Kalbant apie teisminių procedūrų skaitmenizaciją, Komisija aktyviai dirba teisingumo sistemų skaitmenizacijos srityje, ypatingą dėmesį skirdama skaitmeniniam tarpvalstybiniam bendradarbiavimui civilinėse ir komercinėse bylose, kad būtų užtikrinta nepertraukiama teisė kreiptis į teismą ir sklandus bei veiksmingas teisminis bendradarbiavimas, taip pat kad būtų sumažinti procedūriniai vėlavimai, administracinė našta ir išlaidos. Šių pastangų rezultatas – 2023 m. pabaigoje priimtas skaitmenizacijos dokumentų rinkinys[54], kuriuo kompetentingoms teisminėms institucijoms skirtas ryšių kanalas 24 teisės aktų (be kita ko, reglamento) klausimais pakeistas į skaitmeninį kanalą ir sukurtas fizinių ar juridinių asmenų ir kompetentingų institucijų skaitmeninių ryšių kanalas (Europos elektroninės prieigos punktas) tam tikrais ribotais atvejais civilinėse ir komercinėse bylose, įskaitant sprendimo pripažinimą,

[53] Atliekant tyrimą surinkti duomenys apie turinio skaitmenizacijos poveikį reglamento taikymui davė menkų rezultatų Sąjungos ir nacionaliniu lygmenimis. Neaišku, ar tai paaiškinama tuo, kad trūksta informacijos apie šias bylas, ar dėl to, kad nėra bylinėjimosi.

[54] 2023 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2023/2844 dėl teisminio bendradarbiavimo ir teisės kreiptis į teismą tarpvalstybinėse civilinėse, komercinėse ir baudžiamosiose bylose skaitmenizacijos, kuriuo iš dalies keičiami tam tikri teisminio bendradarbiavimo srities aktai ir 2023 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2023/2843, kuria iš dalies keičiamos Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/99/ES ir 2014/41/ES, Tarybos direktyva 2003/8/EB ir Tarybos pamatiniai sprendimai 2002/584/TVR, 2003/577/TVR, 2005/214/TVR, 2006/783/TVR, 2008/909/TVR, 2008/947/TVR, 2009/829/TVR ir 2009/948/TVR, kiek tai susiję su teisminio bendradarbiavimo skaitmenizacija.

paskelbimą vykdytinu arba atsisakymą pripažinti, taip pat procedūras, susijusias su pažymos išdavimu, taisymu ir panaikinimu pagal reglamentą. Šios pastangos dedamos kartu su didesnėmis valstybių narių pastangomis šioje srityje, kaip nurodyta metinėje ES teisingumo rezultatų suvestinėje[55] ir Tarybos 2024–2028 m. Europos e. teisingumo strategijoje[56].

Kad būtų pasiekti skaitmenizacijos dokumentų rinkinio tikslai, Komisija privalo priimti keletą įgyvendinimo aktų. Kalbant apie reglamentą, įgyvendinimo aktas turi būti priimtas ne vėliau kaip 2029 m. sausio 17 d.; jis daugiausia bus susijęs su decentralizuotos IT sistemos, skirtos kompetentingų teisminių institucijų ryšiams palaikyti, sukūrimu ir Europos elektroninės prieigos punkto integravimu į kelis komunikacijos procesus, pavyzdžiui, atsisakymo pripažinti procedūras pagal reglamento 45 straipsnį, taip pat procedūras, susijusias su pažymų išdavimu, taisymu ir panaikinimu. Priėmus įgyvendinimo aktą, šios naujos taisyklės bus pradėtos taikyti valstybėse narėse iki 2031 m. pradžios ir jas taikant bus supaprastintos bei paspartintos procedūros tarpvalstybinio pobūdžio civilinėse ir komercinėse bylose.

Be esamų procedūrų skaitmenizacijos keičiant ryšių kanalą Skaitmenizacijos dokumentų rinkiniu, atliekant būsimą reglamento peržiūrą taip pat būtų galima išnagrinėti tolesnius būdus, kaip modernizuoti reglamento veikimą. Taip modernizuojant reglamentą būtų galima atsižvelgti į skaitmenizacijos naudą ir apsvarstyti galimybę sutrumpinti įvairius terminus arba pagerinti teismų bendravimą, pavyzdžiui, tuo pačiu metu vykstančių procesų atveju. Taip pat būtų galima išnagrinėti galimybę visiškai skaitmenizuoti teismines procedūras tais atvejais, kai taikomas reglamentas.

Apibendrinant, šiuo metu Komisija neturi pakankamai duomenų, iš kurių būtų matyti, kad reglamento taisyklės dėl skaitmeninių scenarijų ir sandorių tarptautinės jurisdikcijos yra netinkamos, tačiau pokyčius reikėtų toliau atidžiai stebėti. Kita vertus, atliekant reglamento peržiūrą būtų galima išnagrinėti, kaip būtų galima peržiūrėti ir supaprastinti procedūras pagal reglamentą vykdant skaitmeninę civilinės teisenos sistemų reformą, inicijuotą Skaitmenizacijos dokumentų rinkiniu.

7. BAIGIAMOSIOS PASTABOS

Daugiau kaip dešimt metų nuo reglamento taikymo pradžios jis veikė gerai ir iš esmės pasiekė savo pagrindinius tikslus: padidinti teisinį tikrumą dėl teismų, turinčių jurisdikciją spręsti tarpvalstybinius ginčus, ir supaprastinti teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo mechanizmą.

Vis dėlto srityje, kuri nebuvo išsamiai aptarta naujoje reglamento redakcijoje, t. y. **jurisdikcijos taisyklių išplėtimas įtraukiant atsakovus, kurių nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta nėra valstybėje narėje**, reikia atlikti papildomą analizę, kad būtų galima nuspręsti, ar toks išplėtimas turėtų būti teisėkūros intervencijos objektas.

Be to, siekiant pagerinti praktinį jų taikymą, būtų galima apsvarstyti galimybę išsamiau paaiškinti arba supaprastinti keletą sąvokų. Tai galėtų būti kelios nuostatos, susijusios su taikymo sritimi, pavyzdžiui, dėl **arbitražo netaikymo**, taip pat dėl sąvokos „**teismas**“ arba dėl **laikinųjų priemonių, įskaitant apsaugos priemones.**

---

[55] 2024 m. kovo 20 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Centriniam Bankui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui (COM (2023) 309 *final*): 2023 m. metinė ES teisingumo rezultatų suvestinė.

[56] hhttps://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15509-2023-INIT/lt/pdf

Taip pat būtų galima išnagrinėti galimybę dar labiau supaprastinti nuostatas dėl jurisdikcijos, visų pirma nuostatas, išdėstytas **7 straipsnio 1 ir 2 dalyse**, taip pat nuostatas, susijusias su vartojimo sutartimis, ir padidinti jų veiksmingumą. Panašiai būtų galima apsvarstyti, ar **pripažinimo ir vykdymo taisyklės** galėtų būti dar labiau racionalizuotos ir supaprastintos.

Taip pat reikia atlikti išsamesnę analizę, kad būtų galima nuspręsti, ar teisėkūros priemonėmis būtų galima toliau stiprinti būtinas procedūrines priemones, skirtas tam tikrų rūšių ieškiniams, pavyzdžiui, paprastai vadinamiems **kolektyviniu teisių gynimu**, apimti.

Galiausiai būtų galima apsvarstyti galimybę **pagerinti reglamento ir tarptautinių dokumentų koordinavimą** ir **būdus modernizuoti ir supaprastinti reglamente numatytas procedūras** vykdant **skaitmeninę civilinės teisenos sistemų reformą**.

Todėl Komisija pradės oficialią reglamento peržiūrą, kad apsvarstytų ir galbūt parengtų pasiūlymą iš dalies pakeisti reglamentą arba išdėstyti jį nauja redakcija pagal geresnio reglamentavimo taisykles, jei atlikus šią peržiūrą būtų padaryta išvada, kad pakeitimai yra būtini ir tinkami.